ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ НОМИДАН ХАЛ ҚИЛУВ ҚАРОРИ

Гиждувон тумани

2024 йил 15 апрель

Гиждувон туманлараро иқтисодий суди, судья М.Саидов раислигида, судья ёрдамчиси Э.Бахшуллоевнинг котиблигида, "Parvoz Xumo Ravnaq Trans" масъулияти чекланган жамияти раҳбари Ғ.Норов, адвокат Н.Жўраев (2024 йил 15 апрелдаги 8-сонли ордер асосида) иштирокида, Олот туман Фермер, деҳқон ҳўжаликлари ва томорқа ер эгалари кенгашининг "Malik obod ravnaqi" фермер ҳўжалиги манфаатида "Parvoz Xumo Ravnaq Trans" масъулияти чекланган жамиятидан 86 397 470 сўм асосий қарз, 17 279 494 сўм жарима, 43 198 734 сўм пеняни ундириш тўғрисидаги даъво аризаси бўйича қўзғатилган ишни Ғиждувон туманлараро иқтисодий суди биносида очиқ суд мажлисида кўриб чиқиб, қуйидагиларни

аниклади:

"Malik obod ravnaqi" фермер хўжалиги (матнда даъвогар/хўжалик деб юритилади) ва "Parvoz Xumo Ravnaq Trans" масъулияти чекланган жамияти (матнда жавобгар/тайёрловчи деб юритилади) ўртасида 2021 йил 1 февралдаги 162-сонли, 2022 йил 13 апрелда 108-сонли, 2023 йил 22 февралда 120-сонли пахта хом ашёси ва уруғлик пахта етиштириб топшириш бўйича контрактация шартномалари тузилган. Шартнома шартларига мувофик хўжалик пахта хосили бўйича шартноманинг 1.2 ва 1.4-бандларида кўрсатилган микдордаги пахта хом ашёси ва уруғчилик пахтани тайёрловчига қайта ишлаш ёки сотиш учун етказиб бериш, тайёрловчи эса ушбу махсулотни келишилган муддатларда муайян нарх бўйича ҳақини тўлаб ҳарид қилиш мажбуриятини ўз зиммасига олган.

Даъво аризасида баён этилишича, жавобгар томонидан шартномавий мажбуриятлар лозим даражада бажарилмаганлиги сабабли Олот туман Фермер, деҳқон ҳўжаликлари ва томорқа ер эгалари кенгаши (матнда Кенгаш деб юритилади) жавобгарга қарзни тўлаш бўйича талабнома юборган. Кенгаш томонидан юборилган талабнома жавобгар томонидан ижросиз қолдирилганлиги сабабли Кенгаш даъвогар манфаатида Ғиждувон туманлараро иқтисодий судига даъво аризаси билан мурожаат қилиб, жавобгардан 86 397 470 сўм асосий қарз, 17 279 494 сўм жарима, 43 198 734 сўм пеняни ундиришни сўраган.

Даъвогар судга ариза такдим қилиб, даъво талабидаги жарима ундириш қисмидан (17 279 494 сўм) тўлик, 4 271 454 сўм (шундан 2 512 620 сўм куритиш ва тозалаш хизмати, 502 524 сўм жарима ва ушбу суммага 1 256 310 сўм пеня), шунингдек 2022 йилда берилган хосил учун хисобланган 0,01 рағбатлантирувчи коэффициент суммаси 8 733 985 сўм, ушбу суммага хисобланган 1 746 797 сўм жарима ва 4 366 992 сўм пенядан, шунингдек 2021 йил учун 20 фоизлик жарима 15 030 173 сўмдан тўлик воз кечишини билдирган. Даъво аризасидаги талабдан даъвогар томонидан воз кечилган қисмлари инобатга олинган такдирда, судда мазмунан кўриб чиқиладиган даъво

талаби микдори 75 150 865 сўм асосий қарз (2021 йил хосили учун рағбатлантирувчи коэффициент суммаси) ҳамда ушбу суммага ҳисобланган 37 575 432 сўм пеняни ташкил қилади.

Жавобгар вакиллари даъвогар томонидан низоли холат бўйича етказиб берилган махсулот қиймати 496 045 314 сўмни ташкил этишини, ушбу суммага 1,01 рағбатлантирувчи коэффициент билан даъвогарга 501 005 767 сўм пул тўлаб берилганлигини, ушбу шартномавий муносабатда 1,15 рағбатлантирувчи коэффициент қўллаш нотўғри деб хисоблашини, Ўзбекистон Республикаси Фукаролик кодексининг 2-моддасига фукаролик қонунчилиги ҳужжатлари орқага қайтиш кучига эга эмас ва улар амалга киритилганидан кейин вужудга келган муносабатларга нисбатан қўлланилиши, агар шартнома тузилганидан кейин тарафлар учун мажбурий бўлган шартнома тузилаётган пайтдагина бошқача қоидалар белгилайдиган қонун қабул қилинган бўлса, тузилган шартноманинг шартлари ўз кучини сақлаб қолади, бундан қонуннинг аввал тузилган шартномалардан келиб чиқувчи муносабатларга тадбиқ этилиши кўрсатилган холлар мустаснолигини билдирди. Шунингдек, Ўзбекистон Республикаси Олий хўжалик суди Пленуми "Хўжалик шартномаларини тузиш, ўзгартириш ва бекор қилишни тартибга солувчи фукаролик конун хужжатлари нормаларини кўллашнинг айрим масалалари тўгрисида"ги 2009 йил 19 декабрдаги 203-сонли қарори 9-банди учинчи хатбошисига кўра, ФК 357-моддасининг учинчи кисмига мувофик қонунда ёки шартномада шартноманинг амал қилиш муддати тугаши тарафларнинг шартнома бўйича мажбуриятлари бекор бўлишига олиб келади, деб белгиланиши мумкинлигини, агар бундай шарт мавжуд бўлмаса, шартноманинг амал қилиш муддати тугаган бўлса хам, тарафлар ўз зиммаларига олган барча мажбуриятларини лозим даражада бажарган тақдирдагина шартнома ўзининг амал қилишини тугатишини билдириб, шу мазмундаги фикрномаларини судга такдим килди ва даъвогарнинг даъво талабидан қисман воз кечганлигини инобатга олиб, суддан даъво талабининг қолган қисмини қаноатлантиришни рад этишни сўради.

Даъвогар ҳамда Кенгаш вакили тегишли тартибда огоҳлантирилган бўлса-да, суд мажлисида иштирок этишмади.

Суд ишда иштирок этувчи жавобгар вакилининг тушунтиришини тинглаб, иш материалларини ўрганиб чиқиб, қуйидагиларга асосан даъвогарнинг даъво талабининг бир қисмидан воз кечиш тўгрисидаги аризасини иш юритишга қабул қилишни ва даъво талабининг воз кечилган қисмини кўрмасдан қолдиришни, даъво талабини қисман қаноатлантиришни, суд харажатларини ИПКнинг 118-моддасига мувофиқ тақсимлашни лозим топади.

ИПКнинг 157-моддасига кўра, даъвогар ишни биринчи инстанция судида кўриш чоғида ишнинг мазмунан кўрилиши якуни бўйича чиқариладиган суд хужжати қабул қилингунига қадар даъвонинг асосини ёки предметини ўзгартиришга, даъво талабларининг микдорини кўпайтиришга ёки камайтиришга ҳақли.

ИПК 107-моддасининг 8-бандига кўра, даъвогарнинг манфаатларини кўзлаб прокурор, давлат органи ва бошқа шахс томонидан тақдим этилган даъводан даъвогар воз кечган бўлса, иш кўрмасдан қолдирилади.

Даъвогар вакилининг даъво талабининг бир кисмидан воз кечиши қонунчилик хужжатларига хилоф эмаслиги хамда учинчи шахсларнинг хуқуқ ва манфаатларига дахл қилмаслигини инобатга олиб, даъвогар вакилининг аризасини (даъво талабидаги жарима ундириш кисмидан (17 279 494 сўм) тўлик, 4 271 454 сўм (шундан 2 512 620 сўм куритиш ва тозалаш хизмати, 502 524 сўм жарима ва ушбу суммага 1 256 310 сўм пеня), шунингдек 2022 йилда берилган хосил учун хисобланган 0,1 рағбатлантирувчи коэффициент суммаси 8 733 985 сўм, ушбу суммага хисобланган 1 746 797 сўм жарима ва 4 366 992 сўм пенядан, шунингдек 2021 йил учун 20 фоизлик жарима 15 030 173 сўмдан тўлик воз кечишини) инобатга олиб, даъво талабидаги 11 246 605 сўм асосий қарз, 17 279 494 сўм жарима хамда 5 623 302 сўм пеня ундириш қисмидан воз кечганлигини иш юритишга қабул қилишни, даъво талабининг ушбу қисмини кўрмасдан қолдиришни, шунингдек, тарафлар ўртасидаги низоли суммани (75 150 865 сўм асосий карз (2021 йил хосили учун рағбатлантирувчи коэффициент суммаси) ҳамда ушбу суммага ҳисобланган 37 575 432 сўм пеняни мазмунан хал этишни лозим деб хисоблайди.

Ўзбекистон Республикаси Конституциясининг 55-моддасига асосан ҳар ким ўз ҳуқуқ ва эркинликларини қонунда тақиқланмаган барча усуллар билан ҳимоя қилишга ҳақли. Ҳар кимга бузилган ҳуқуқ ва эркинликларини тиклаш учун унинг иши қонунда белгиланган муддатларда ваколатли, мустақил ҳамда ҳолис суд томонидан кўриб чиқилиши ҳуқуқи кафолатланади.

Ўзбекистон Республикаси Фуқаролик кодекси (матнда ФК деб юритилади) 8-моддасига кўра, фуқаролик ҳуқуқ ва бурчлари қонунчиликда назарда тутилган асослардан, шунингдек фуқаролар ҳамда юридик шахсларнинг, гарчи қонунчиликда назарда тутилган бўлмаса-да, лекин фуқаролик қонунчилигининг умумий негизлари ва мазмунига кўра фуқаролик ҳуқуқ ҳамда бурчларни келтириб чиқарадиган ҳаракатларидан вужудга келади.

Мазкур ҳолатда мажбурият тарафлар ўртасида тузилган шартномадан вужудга келган.

ФКнинг 236-моддасига асосан мажбуриятлар мажбурият шартларига ва қонунчилик талабларига мувофик, бундай шартлар ва талаблар бўлмаганида эса — иш муомаласи одатларига ёки одатда кўйиладиган бошка талабларга мувофик лозим даражада бажарилиши керак.

ФКнинг 465-моддасига кўра, контрактация шартномасига мувофик кишлок хўжалиги махсулотини етиштирувчи кишлок хўжалиги махсулотини кайта ишлаш ёки сотиш учун бундай махсулотни харид киладиган шахсга — тайёрловчига шартлашилган муддатда топшириш (топшириб туриш) мажбуриятини олади, тайёрловчи эса бу махсулотни кабул килиш (кабул килиб туриш), унинг хакини шартлашилган муддатда муайян бахода тўлаш (тўлаб туриш) мажбуриятини олади.

Шартнома шартларига мувофик даъвогар томонидан жавобгарга киймати жами 496 045 314 сўмлик пахта хом ашёси (5-тип) етказиб берилган. Гарчи даъвогар эътирозномасида шартнома шартларига асосан рағбатлантирувчи коэффициент тўлаб берилмаслигини билдирган бўлса-да, етказиб берилган махсулотнинг нави ва типидан келиб чикиб, даъвогарга 1,01 фоиз рағбатлантирувчи коэффициентни тўлаб берган. 2021 йилдаги шартнома

бўйича етказиб берилган пахта ҳосили учун жавобгар томонидан даъвогарга тўлаб берилган сумма жами 501 005 767 сўмни ташкил қилган.

Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг "Ўзбекистон Республикаси Ҳукуматининг айрим қарорларига киритилаётган ўзгартириш ва кўшимчалар тўгрисида"ги 2022 йил 9 июндаги 320-сонли Қарорининг 2-бандида Вазирлар Маҳкамасининг "Мавжуд ер майдонларидан самарали фойдаланиш ва 2021 йил ҳосили учун қишлоқ ҳўжалиги экинларини оқилона жойлаштириш тўгрисида"ги 2021 йил 04 мартдаги 121-сонли Қарорига 8-илованинг "Кутилаётган минимал ҳарид нарҳларига қўлланиладиган рағбатлантирувчи коэффициент" устунидаги "1,15" раҳами "1,01" раҳами билан алмаштирилиши белгиланган.

Тарафлар ўртасидаги муносабатларга нисбатан 2021 йил ҳосили учун рағбатлантирувчи коэффициент 1,15 фоиз белгиланган бўлиб, 2022 йил 9 июнда алмаштирилган 1,01 рағбатлантирувчи коэффициентни 2021 йилда етиштирилган ҳосилга нисбатан қўллаб бўлмайди.

Мазкур нормага асосан жавобгар томонидан 2021 йилда етказиб берилган махсулот учун даъвогарга 1,15 рағбатлантирувчи коэффициентни қўллаган ҳолда тўлаб берилиши лозим бўлган сумма 570 452 111 (496 045 314X1,15) сўмни ташкил этишини, даъвогар томонидан жавобгарга 501 005 767 сўм тўлаб берилганлигини инобатга олиб, суд даъвогар фойдасига жавобгардан 69 446 344 сўм ундиришни лозим деб ҳисоблайди.

Шунингдек, даъво аризасида тарафлар ўртасидаги шартноманинг 5.3-бандига асосан "тайёрловчи" "хўжалик" ка шартномага асосан тўлов муддати ўтказиб юборилган хар бир кун учун муддати ўтказиб юборилган тўлов суммасининг 0,4 фоизи микдорида, бирок муддати ўтказиб юборилган тўлов суммасининг 50 фоизидан ортик бўлмаган микдорда 37 575 432 сўм пеня ундириш талаби хам мавжуд.

ИПКнинг 68-моддасига кўра, ишда иштирок этувчи ҳар бир шахс ўз талаблари ва эътирозларига асос қилиб келтираётган ҳолатларни исботлаши кераклиги белгиланган бўлса-да, даъвогар томонидан даъво талабидаги пеня қисмини қаноатлантириш учун асословчи ҳужжат (даъво аризаси ва унга илова қилинган ҳужжатларда пенянинг ҳисоб-китоби мавжуд эмас) тақдим этилмади. Шунингдек, рағбатлантирувчи коэффициентга нисбатан пеня ҳисоблаш асоси ҳам судга тақдим этилмади. Шу сабабли суд рағбатлантирувчи коэффициентга ҳисобланган пеняни қаноатлантришни рад этишни лозим деб ҳисоблайди.

ИПК 118-моддасининг биринчи қисмига кўра, суд харажатлари ишда иштирок этувчи шахсларнинг қаноатлантирилган даъво талаблари миқдорига мутаносиб равишда уларнинг зиммасига юклатилади.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 10 октябрдаги "Фермер, деҳқон ҳўжаликлари ва томорқа ер эгалари фаолиятини янада ривожлантириш бўйича ташкилий чора-тадбирлар тўғрисида"ги ПҚ-3318-сонли Қарорининг 3-бандида даъво аризасини қаноатлантириш рад этилганда манфаати кўзлаб даъво аризаси киритилган фермер, деҳқон ҳўжаликлари ва томорқа ер эгаларидан давлат божи ундирилмаслиги белгиланган.

Баён этилганларга асосан, суд даъво талабини қисман қаноатлантиришни, жавобгардан даъвогарга 69 446 344,1 сўм асосий қарз, олдиндан тўланган 34 000 сўм почта харажати, республика бюджетига 1 388 927 сўм давлат божи,

даъвогардан республика бюджетига 682 988 сўм давлат божи ундиришни, даъво талабининг рад қилинган қисми бўйича давлат божи ундирмасликни лозим деб хисоблайди.

Ўзбекистон Республикаси Фукаролик кодексининг 8, 236-моддалари, Иктисодий процессуал кодексининг 118, 176, 179, 180-моддаларини кўллаб, суд

қарор қилди:

"Malik obod ravnaqi" фермер хўжалигининг талабидаги даъво 34 149 401 сўм (даъво талабидаги жарима ундириш қисмидан (17 279 494 сўм) тўлик, 4 271 454 сўм (шундан 2 512 620 сўм қуритиш ва тозалаш хизмати, 502 524 сўм жарима ва ушбу суммага 1 256 310 сўм пеня), шунингдек йилда берилган хосил учун хисобланган 0,1 рағбатлантирувчи коэффициент суммаси 8 733 985 сўм, ушбу суммага хисобланган 1 746 797 сўм жарима ва 4 366 992 сўм пенядан, шунингдек 2021 йил учун 20 фоизлик жарима 15 030 173 сўм) ундириш қисмидан воз кечиш тўгрисидаги аризаси иш юритишга қабул қилинсин ҳамда даъво талабининг ушбу қисми кўрмасдан қолдирилсин.

Даъво талаби қисман қаноатлантирилсин.

"Parvoz Xumo Ravnaq Trans" масъулияти чекланган жамиятидан:

"Malik obod ravnaqi" фермер хўжалигига 69 446 344,1 сўм асосий қарз, олдиндан тўланган 34 000 сўм почта харажати;

Республика бюджетига 1 388 927 сўм давлат божи ундирилсин.

Даъво талабининг қолган қисмини қаноатлантириш рад этилсин.

"Malik obod ravnaqi" фермер хўжалигидан республика бюджетига 682 988 сўм давлат божи ундирилсин.

Хал қилув қарори қонуний кучга киргач ижро варақалари берилсин.

Суд хужжати устидан бир ойлик муддатда шу суд орқали Бухоро вилоят судига апелляция шикояти (протести) ёки қонуний кучга киргач кассация шикояти (протести) берилиши мумкин.

Судья М.Саидов

